УДК 821.111 + 821.521–31 (091)
DOI: 10.26565/2227-1864-2019-81-11

Кросс-культурний герой у романі К. Ісігуро «Залишок дня»

В. В. Ланова

аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
факультет романо-германської філології, кафедра зарубіжної літератури;
e-mail: victoria-lanovaya@yandex.ua; https://orcid.org/0000-0002-8448-3884

У даній статті досліджується образ головного героя роману Кадзуо Ісігуро «Залишок дня». Створений на перехресті різних культурних парадигм, роман належить до царини мультикультурної літератури, яка все більше привертає до себе увагу дослідників. Письменники-мультикультуралісти є носіями унікального світогляду, оскільки особлива міжкультурна чуттєвість, що виникає внаслідок культурного нашарування, породжує якісно новий тип творчості. Саме до такого покоління письменників належить творчість сучасного англійського письменника японського походження Кадзуо Ісігуро. Особливе положення гібридного автора, якого не можна зарахувати ні до генерації японських, ні до генерації англійських письменників, породжує неповторний авторський стиль, що поєднує у собі найкращі риси обох культур. На наш погляд, в образі головного героя можна виділити етнокультурні одиниці, що властиві як японцям, так і англійцям. Хоча ряд дослідників звертає увагу на виняткового англійську складову роману, автор насправді створює кросс-культурний образ. Англійський характер письма проявляється в зверненні до характерних рис, властивих «типовому англійцю», що беруть свій початок за часів вікторіанського роману. Це, передусім, такі риси, як відданість, працьовитість та цілеспрямованість. Східний елемент образу Стівенса проявляється в зверненні до східної філософії буддизму та втіленні засадничих принципів кодексу японських воїнів-самураїв. Втім, виокремити складові кожного національного характеру в романі важко, оскільки національна ідентичність англійців і японців має спільний набор атрибутів, що формують «проміжний простір» роману. В процесі гри автора зі сталими уявленнями про типових англійців і японців відбувається розвінчання певних етнокультурних стереотипів. Однак жонглювання стереотипами не є самоціллю, а радше слугує допоміжним засобом розкриття авторської філософії, згідно з якою психологія дворецького є не національною, а загальнолюдською ознакою.

Ключові слова: Кадзуо Ісігуро, мультикультуралізм, кросс-культурний герой, англійськість, японськість, бусідо, хагакуре

Лановая В. В. Кросс-культурный образ в романе К. Исигуро «Остаток дня»
В данной статье исследуется образ главного героя романа Кадзуо Исигуро «Остаток дня». Созданный на перекрестке различных культурных парадигм, роман принадлежит к пространству мультикультурной литературы, которая все больше привлекает к себе внимание исследователей. Писатели-мультикультуралисты являются носителями уникального мировоззрения, поскольку особая межкультурная чувствительность, возникающая вследствие культурного наслоения, порождает качественно новый тип творчества. Именно к такому поколению писателей принадлежит творчество современного английского писателя японского происхождения Кадзуо Исигуро. Особое положение гибридного автора, которого нельзя отнести ни к генерации японских, ни к генерации английских писателей, порождает неповторимый авторский стиль, сочетающий в себе лучшие черты обеих культур. На наш взгляд, в образе главного героя анализируемого романа можно выделить этнокультурные единицы, свойственные как японцам, так и англичанам. Хотя ряд исследователей обращает внимание на исключительно английскую составляющую романа, автор на самом деле создает кросс-культурный образ. Английский характер письма проявляется в обращении к характерным чертам, присущим «типичному англичанину», которые берут свое начало со времен викторианского романа. Это, прежде всего, такие качества, как преданность, трудолюбие и целеустремленность. Так, восточный элемент образа Стивенса проявляется посредством обращения к восточной философии буддизма и воплощения основных принципов кодекса японских воинов-самураев. Впрочем, выделить составляющие каждого национального характера в романе тяжело, поскольку национальная идентичность англичан и японцев обладает общим набором атрибутов, которые формируют «промежуточное пространство» романа. В процессе игры автора с устойчивыми представлениями о типичных англичанах и японцах происходит развенчивание определенных этнокультурных стереотипов. Однако жонглирование стереотипами не является самоцелью, а скорее служит вспомогательным средством раскрытия авторской философии, согласно которой психология дворецкого является не национальным, а общечеловеческим признаком.

Ключевые слова: Кадзуо Исигуро, мультикультурализм, кросс-культурный герой, английскость, японскость, бусидо, хагакурэ

Lanova Viktoriia Cross-cultural image in Kazuo Ishiguro's novel "The Remains of the Day"
The article deals with the analysis of the image of the protagonist, depicted in the novel "The Remains of the Day" written by Kazuo Ishiguro. Created at the crossroads of various cultural paradigms, the novel belongs to the space of multicultural literature, which increasingly attracts the attention of the present-day researchers. A mention also should be made that multicultural authors are defined as carriers of the unique vision of the world, since the so-called intercultural sensibility, that appears to be a result of cultural accumulation, brings about a qualitatively new type of creativity. It is to this generation of writers that the creativity of the modern English writer of Japanese origin, Kazuo Ishiguro, belongs to. The special position of a hybrid writer, who cannot be credited neither to the generation of Japanese nor to the generation of English writers, gives rise to a unique style of narration. This style of narration combines the most prominent features of both cultures. It should be stressed that the image of the protagonist of the analysed novel makes it possible to identify a number of ethno-cultural units that are common to both the Japanese and the English. In addition to this, the author creates a cross-cultural image. The English nature of writing is manifested in the references to the characteristic features of the typical Englishman, whose image originates from the time of the Victorian novel. First and foremost, such features as loyalty, diligence and dedication should be noted as an example. The eastern element of the image of the

©Ланова В. В., 2019

protagonist is manifested in the appeal to the Eastern philosophy of Buddhism and the implementation of the basic principles of the samurai code of honour. However, it is difficult to distinguish different national components in the novel, because both nations have a common set of attributes that form the so-called "interspace" of the novel. Due to the successful manoeuvring of these attributes, certain ethno-cultural stereotypes are being eroded. However, the juggling of the stereotypes is not an end in itself. They rather serve as an auxiliary means of disclosing the author's philosophy. The above-named problems are studied on the example of the works devoted to the concept of Englishness and Japanesseness and well as the treatises "Hagakure: Book of the Samurai" by Yamamoto Tsunetomo and "Bushido: The Soul of Japan" by Inazo Nitobe.
Key words: Kazuo Ishiguro, multiculturalism, cross-cultural character, Englishness, Japanesseness, bushido, hagakure

Роман сучасного англійського письменника японського походження К. Ісігуро «Залишок дня» («The Remains of The Day», 1989) дослідники тривалий час називали «суто англійським». Такої думки, зокрема, дотримувалися Д. Лодж [11] та В. Сім [13]. Однак згодом стало зрозуміло, що даний твір є насправді досить складним художнім явищем міжкультурного синтезу, що долає межі національної літератури та продукує якісно новий тип творчості. Створений на перехресті полярних культурних парадигм та літературних традицій, роман «Залишок дня», попри суто англійський сюжет, є унікальним прикладом поєднання західного та східного світовідчуття, втіленого в образі кросс-культурного персонажу. Головний герой роману, дворецький Стівенс присвячує своє життя одній єдиній меті – виконанню професійних обов'язків – ігноруючи водночас власні переконання та почуття. Гіперболізована відданість Стівенса, яка проявляється в беззаперечному та бездумному виконанні усіх забаганок лорда Дарлінгтона, дає підставу стверджувати, що під маскою «типового англійця» письменник приховує справжнього самурая, готового пожертвувати власним життям заради господаря.

Метою нашої роботи є дослідження образу головного героя в романі К. Ісігуро «Залишок дня». **Поставлена мета зумовлює вирішення наступних завдань**: визначити у характері й поведінці героя риси, властиві самураям, спираючись на канонічні японські трактати про кодекс честі самураїв («Хагакуре» Ц. Ямамото та «Бусідо. Душа Японії» І. Нітобе); проаналізувати співвідношення і особливості поєднання англійських і японських компонентів в образі дворецького Стівенса; прокоментувати авторську інтерпретацію самурайського кодексу, перенесеного у європейський культурний контекст. Відзначимо, що цей аспект творчості К. Ісігуро вже став предметом дослідження таких учених, як О. Нестеренко [5], А. Стовба [7] та О. Усенко [8]. Однак відсутність комплексного аналізу образу головного героя роману крізь призму японської культури зумовлює **актуальність** нашого дослідження. За основу для виконаного аналізу були обрані японські трактати XVII та XIX століть відповідно, присвяченні кодексу честі самурая – «Хагакуре» Цунетомо Ямамото [9] та «Бусідо. Душа Японії» Інадзо Нітобе [6]. Фактично трактат Цунетомо Ямамото – це звід правил, яких повинен дотримуватися справжній японський воїн. В свою чергу, праця Інадзо Нітобе присвячена не лише описові японського військового мистецтва, а й принципам традиційної японської моралі та етики, що вплинули на формування національного характеру та світогляду японців.

В першу чергу, варто зазначити, що в жанровому плані роман є дійсно «суто англійським», оскільки належить до жанру «роману англійської ідеї», котрий виникає наприкінці XX століття як реакція на мультикультурні тенденції в літературі та має за мету осмислення англійської ідентичності. На перший погляд здається, що роман дійсно присвячений феномену англійськості: дія відбувається у традиційному англійському маєтку, а образ головного героя відповідає образу «типового англійця», що сформувався в уявленні людства. Таким чином, звернення автора до англійської літературної традиції потребує осмислення нами такого поняття, як «англійськість». На думку сучасного лінгвокультуролога Е. Матузкової, «англійськість» – це «найширше, найрозпливчасте, найбільш часто вживане нетермінологічно, схильне до метонімізації поняття», тож невипадково, що «це слово в більшості випадків в тексті береться в лапки» [3, с. 94]. В свою чергу, М. Меркулова та Є. Сатюкова зазначають, що «англійськість» як літературна категорія – це концепт національної ментальності англійців у художній творчості письменників. У літературному творі «англійськість» може актуалізувати національну ментальність як «свого», так і «чужого» «я» автора або героя. В художній картині «англійськості» письменників можна виділити такі спільні риси, як добре знання класичної англійської літератури, романтично-іронічне ставлення до культурного минулого та історичного спадку англійців [4, с. 225].

На думку С. Кончакової, «англійськість» корінням сягає епохи вікторіанства, звідки унаслідувала такі фундаментальні для англійської літературної традиції міфологеми, як «дім», «свобода», «приватне життя», «здоровий глузд», «почуття гумору», «джентльмен», «чесна гра», «хоробрість», «традиція або спадок» [1, с. 11].

Слід зауважити, що репрезентація цих міфологем може різнитися в залежності від того, чи є автор твору «корінним» англійцем. Так, М. Меркулова та Є. Сатюкова вважають, що національність та світогляд письменника суттєво впливають на концепцію «англійськості» в літературі та виділяють три найбільш характерні моделі «англійськості» в текстах авторів:

«корінних» англійців, що пишуть рідною мовою, британців з неанглійським корінням, що пишуть «малою англійською мовою», іноземці, що пишуть англійською або рідною мовою про Англію або англійців [4, с. 224]. Творчість К. Ісігуро відповідно належить до другої групи письменників.

У творчості британців іноземного походження «англійськість» сприймається досить неоднозначно. Їм властива «відсутність цілісності сприйняття, умовність, виражена або прихована конфліктність, іронія» [4, с. 224]. Таким чином, «англійськість» в даному випадку є радше філософською категорією, ніж реальністю, в якій вимушені існувати герої. Окрім вищезазначених рис, сучасні англомовні письменники нерідко вдаються до зображення в «англійських» творах й образу «типового англійця», який має багато спільного з героями японської літературної традиції.

Передусім, зазначає Е. Коршунова, англійська література зображає англійців «стриманими в своїх емоціях та почуттях, незворушними, непроникливими, таким, що володіють крижаним спокоєм та непохитним самовладанням» [2, с. 99]. Однак надмірна непроникливість несе певний негативний відтінок, адже вона може ввести читача в оману та бути сприйнята як холодність та байдужість характеру.

Варто зауважити, що однією з найрозповсюджених рис «типового англійця» є наполегливість, яка є провідною рисою характеру головного героя роману К. Ісігуро. Літературні англійці ладні на все, аби досягти поставленої мети, навіть якщо шлях цей буде сповнений різними труднощами, навіть якщо вони муситимуть робити те, що їм не до душі. При цьому, особливою формою цілеспрямованості, додає Е. Коршунова, є «абсурдне, таке, що виходить за будь-які межі, одержиме бажання досягнути того, що одного разу було задумано» [2, с. 99]. Однак схожа поведінка властива й героям японської літературної традиції, хоча й регламентується в даному випадку дещо іншим зводом правил, а саме самурайським кодексом «бусідо».

Слово «бусідо» дослівно перекладається як «шлях лицаря». Це неписаний кодекс поведінки японського воїна в суспільстві, збірка правил та норм «істинного», «ідеального» воїна, філософія, яка своїм корінням сягає глибин історії [9, с. 4]. Витоки цієї філософської системи, на думку Інадзо Нітобе, варто шукати в буддизмі та синтоїзмі. Щодо синтоїзму, то його принципи підтримують дві головні риси емоційного життя японців: патріотизм та відданість. Буддизм, у свою чергу, «дає відчуття спокійної віри до долі, тихе упокорення перед неминучим, стоїчне самовладання у небезпеці чи біді, зневагу до життя і прийняття смерті» [6, с. 29].

Цунетомо Ямамото в трактаті «Хагакуре» перераховує ряд принципів, яких має дотримуватися справжній самурай: вірність, відданість та доблесть. В першому розділі Цунетомо Ямамото зазначає, що шлях воїна – це шлях слуги: «Бути слугою означає слідувати за своїм господарем, довіряючи йому вирішувати, що є добро, а що – зло, водночас зрікаючись власних інтересів» [9, с. 17]. Саме такої моделі поведінки дотримується Стівенс. Він сліпо довіряє своєму господарю. Та навіть, коли звичайна людина чинила б супротив, Стівенс виявляє покору. Так, наочним є епізод, коли захоплений модними на той час ідеями фашизму лорд Дарлінгтон змушує дворецького звільнити двох покоївок лише через те, що вони були євреями. Стівенс мовчки підкоряється його рішенню, адже вірить, що головний обов'язок дворецького бути відданим усім серцем і душею своєму господарю: «Все, що ти робиш, треба виконувати заради свого господаря й батьків, усього людства та нащадків» [9, с. 52]. Вартий уваги й той факт, що на першому місці для самурая має стояти господар, а не батьки. Для Стівенса, як і для японського воїна, першочерговим є благо господаря. Так, наприклад, Стівенс у момент смерті свого батька навіть не навідав його, адже професійний обов'язок для нього є вищим за батьківський. Головний герой вирішує проблему в цілком синтоїстському ключі: «Якщо на перше місце поставити свого господаря, то батьки зрадіють, а боги та будди схвально поставляться до цього» [9, с. 20]. На користь беззаперечної відданості говорить й небагатослівність головного героя. Репліки Стівенса в діалогах з лордом Дарлінгтоном зводяться до мінімуму. Саме така небагатослівність властива й справжньому самураю. Спогади одного з таких самураїв наводить у якості прикладу Цунетомо Ямамото: «Я намагався зайвий раз не розкривати рота, але якщо було щось таке, чого я не міг виконати без слів, то я намагався врегулювати все, користуючись одним словом замість десяти» [9, с. 43].

Якщо припустити, що головний герой є уособленням справжнього воїна, виникає питання, яким чином К. Ісігуро зображає обладунки, адже без обладунків годі уявити справжнього воїна. Автор вирішує дане питання у незвичний спосіб, співвідносячи обладунки та зброю воїна зі столовим сріблом: «…самураї <…>, незалежно від обставин, приділяли увагу своєму зовнішньому вигляду. Навіть й не варто згадувати про те, що вся їх зброя та обладунки протирались, змазувались, натиралися до такої міри, що аж сяяли, та трималися у порядку» [9, с. 30–31]. Стівенс доводить чистку срібла до абсолюту, про що свідчить детальний опис процедури. Особливої уваги також заслуговує ретельний добір слів, якими користується головний герой, як от фраза «зайняти свої позиції», яку Стівенс використовує підчас підготовки до прийому та яка в свою чергу викликає асоціації з військовою

службою. Стівенс усвідомлює себе справжнім головнокомандуючим, якому необхідно придумати план дій, аби бути у постійній готовності та прорахувати всі можливі негаразди. Така риса характеру, знову-таки властива японському менталітету: «…все треба подумувати наперед, а коли прийде час, використати готове рішення» [9, с. 25]. З цієї точки зору, Стівенсу можна вибачити й його маленьке захоплення, якого герой надзвичайно стидається, – читання любовних романів – адже навіть воно направлене на одну й ту ж мету – вміти правильно діяти в будь-якій ситуації, адже, як зазначає Цунетомо Ямамото, «читання книг та бесіди з людьми потрібні для того, аби підготуватися до можливого розвитку подій» [9, с. 28].

Окрім професійної сюжетної лінії, у романі присутня й любовна лінія – почуття Стівенса та міс Кентон один до одного, яким під гнітом сліпого служіння Стівенса так і не судилося справдитися. Кохання в ісігурівському світі виявляється зайвим, оскільки воно лише б відволікало героя від виконання професійних обов'язків. А слуга, як зазначає Цунетомо Ямамото, – це «людина, яка двадцять чотири години на добу ні на секунду не відволікається» та весь свій вільний час присвячує служінню господарю [9, с. 33].

В довершенні читачеві навіть не спадає на думку захоплюватися поведінкою головного героя. Намагаючись відповідати образу ідеального дворецького, Стівенс тільки віддаляється від останнього настільки далеко, наскільки це взагалі можливо, оскільки відданість Стівенса лордові Дарлінгтону зникає в той момент, коли його господар помирає, адже натомість, щоб покинути Дарлінгтон Хол та у спокої доживати своє життя, Стівенс лишається у маєтку та починає прислуговувати американцю містеру Фарадею. Якщо розглядати цей вчинок в контексті самурайського кодексу, то Стівенс зраджує свого господаря, оскільки разом зі своїм господарем з маєтку мав піти й його слуга. Справжній самурай в даній ситуації вчинив би ритуал самогубства або сеппуку. Європейцям цей ритуал краще знайомий під назвою харакірі. Обидва слова передаються на письмі однаковими ієрогліфами – «різати» та «живіт». Самурай повинен був здійснити сеппуку, коли усвідомлював, що його душа більше не може залишатися у тілі. А згідно з ученням дзен, основним центром людини вважається не серце, а черевна порожнина. Таким чином, розрізаючи живота, воїн звільнює душу з тіла. Серед причин, що вимагали від самурая вчинити сеппуку, Цунетомо Ямамото називає «смерть господаря» та «позбавлення можливості виконувати свої професійні навички» [9, с. 7].

Таким чином, Стівенс змарнував не лише своє життя, але й свій «залишок дня», оскільки йому не вистачило сміливості визнати, що лорд Дарлінгтон, якому все своє життя присвятив головний герой, виявився не досить порядною людиною. Політика примирення та вірність джентельменським правилам «чесної гри», яких дотримувався лорд Дарлінгтон та його оточення, виявилися недоречними для тогочасного суспільства та призвели до розв'язання Другої світової війни. Один із дослідників творчості К. Ісігуро Г. Масон цілком слушно називає такий клас людей «самураями <…> які намагаються ухопитися за застарілий кодекс честі» [12, с. 48]. Так, дійсно, головна задача самурая полягає в беззаперечній відданості та служінні господарю як душею, так і тілом. Але не менш важливим, на думку Цунетомо Ямамото, є бажання «вдосконалювати свій розум, не нехтувати людяністю та бути хоробрим» [9, с. 60]. Саме цими принципами неодноразово нехтує головний герой.

Висновки: таким чином, назвати даний роман «суто англійським», як і звинувачувати автора в тому, що він під маскою «англійськості» намагається нав'язати європейцям японські цінності, було б недоречно. В романі автор шляхом зіставлення образів «типового англійця» та японського воїна-самурая приходить до висновку, що між двома націями набагато більше спільного, ніж здається на перший погляд. Культурний синтез увінчується виділенням таких спільних концептів як наполегливість, несамовита відданість та стриманість, що характеризують героїв як англійської, так і японської літературної традиції. В результаті цього синтезу відбувається деконструкція усталених стереотипів та кліше про інші національності та їх представників.

Література

1. Кончакова С. Проблема национальной идентичности в позднем творчестве Ч. Диккенса : «Большие надежды», «Наш общий друг», «Тайна Эдвина Друда» : автореферат дис. кандидата филологических наук : 10.01.03. Воронеж, 2011. 24 с.

2. Коршунова Е. С. «Типичный англичанин» как литературный образ. *Омский научный вестник*. 2011. Вып. № 3 (98). С. 98–101.

3. Матузкова Е. П. Об английскости. *Вісник ОНУ. Сер. : Філологія*. 2013. Т. 18, Вип. № 2 (6). С. 94–101.

4. Меркулова М. Г., Сатюкова Е. Г. «Английскость» в отечественном литературоведении : теоретическое осмысление и изучение понятия. *Гуманитарные исследования*. 2010. Вып. № 4 (36). С. 221–226.

5. Нестеренко Ю. С. Элементы японской культуры в романе Кадзуо Исигуро «Не отпускай меня». *Знание. Понимание. Умение.* М. : Московский гуманитарный университет, 2015. Вып. № 4. С. 326–334.
6. Нітобе І. Бусідо. Душа Японії. – К. : Арій, 2015. 192 с.
7. Стовба А. С. Образ дворецкого в романе Кадзуо Исигуро «Остаток дня» : кросс-культурный аспект. *Світова література на перехресті культур і цивілізацій : зб. наук. праць*. Сімферополь : «Кримський Архів», 2012. Вип. № 6. С. 219–229.
8. Усенко О. П. Проблема культурного та мовного реімпорту ранніх романів Кадзуо Ішіґуро в Японію. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 45. С. 255–260.
9. Ямамото Ц. Хагакурэ. М. : Издательство «Э», 2016. 160 с.
10. Ishiguro K. The Remains of the Day. NY. : Vintage International Edition, 1993. 245 p.
11. Lodge D. The Art of Fiction. Illustrated from Classic and Modern Texts. London : Penguin Books, 1992. 240 p.
12. Mason G. Inspiring Images : The Influence of the Japanese Cinema on the Writing of Kazuo Ishiguro. *East West Film Journal*. 1989. Vol. 3. Pp. 39–52.
13. Sim W. Kazuo Ishiguro. London ; New York : Routledge, 2010. 187 p.

References

1. Konchakova C. Problema nacional'noj identichnosti v pozdnem tvorchestve Ch. Dikkensa : «Bol'shie nadezhdy», «Nash obshhij drug», «Tajna Jedvina Druda» : avtoreferat dis. kandidata filologicheskih nauk : 10.01.03. Voronezh, 2011. 24 s.
2. Korshunova E. S. «Tipichnyj anglichanin» kak literaturnyj obraz. *Omskij nauchnyj vestnik*. 2011. Vyp. № 3 (98). S. 98–101.
3. Matuzkova E. P. Ob anglijskosti. *Visnik ONU. Ser. : Filologija*. 2013. T. 18, Vip. № 2 (6). S. 94–101.
4. Merkulova M. G., Satjukova E. G. «Anglijskost'» v otechestvennom literaturo-vedenii : teoreticheskoe osmyslenie i izuchenie ponjatija. *Gumanitarnye issledovanija*. 2010. Vyp. № 4 (36). S. 221–226.
5. Nesterenko Ju. S. Jelementy japonskoj kul'tury v romane Kadzuo Isiguro «Ne otpuskaj menja». *Znanie. Ponimanie. Umenie.* M. : Moskovskij gumanitarnyj universitet, 2015. Vyp. № 4. S. 326–334.
6. Nitobe I. Busido. Dusha Yaponii. K. : Arii, 2015. 192 s.
7. Stovba A. S. Obraz dvoreckogo v romane Kadzuo Isiguro «Ostatok dnja» : kross-kul'turnyj aspekt. *Svitova literatura na perehresti kul'tur i civilizacij : zb. nauk. prac'*. Simferopol' : «Krims'kij Arhiv», 2012. Vip. № 6. S. 219–229.
8. Usenko O. P. Problema kul'turnogo ta movnogo reimportu rannih romaniv Kadzuo Ishiguro v Japoniju. *Movni i konceptual'ni kartini svitu*. 2013. Vip 45. C. 255–260.
9. Jamamoto C. Hagakurje. Izdatel'stvo «Je», 2016. 160 s.
10. Ishiguro K. The Remains of the Day. NY. : Vintage International Edition, 1993. 245 p.
11. Lodge D. The Art of Fiction. Illustrated from Classic and Modern Texts. London : Penguin Books, 1992. 240 p.
12. Mason G. Inspiring Images : The Influence of the Japanese Cinema on the Writing of Kazuo Ishiguro. *East West Film Journal*. 1989. Vol. 3. Pp. 39–52.
13. Sim W. Kazuo Ishiguro. London ; New York : Routledge, 2010. 187 p.

Ланова Вікторія Володимирівна, аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, факультет романо-германської філології, кафедра зарубіжної літератури (м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, 65058); e-mail: victoria-lanovaya@yandex.ua; https://orcid.org/0000-0002-8448-3884

Лановая Виктория Владимировна, аспирант, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, факультет романо-германской филологии, кафедра зарубежной литературы (г. Одесса, Французский бульвар, 24/26, 65058); e-mail: victoria-lanovaya@yandex.ua; https://orcid.org/0000-0002-8448-3884

Lanova Viktoriia Volodymyrivna, Postgraduate, Odessa I. I. Mechnikov national university, Faculty of Romance and Germanic Philology, Department of foreign literature (24/26 French blvd, Room 108, Odessa, 65058); e-mail: victoria-lanovaya@yandex.ua; https://orcid.org/0000-0002-8448-3884